

Sako- ja umpikaivolietteiden jätehuolto
osana hajajätevesiasetuksen
täytäntöönpanoa

Lakimies Marko Nurmikolu

Taustaa: jätelaki 1.5.2012

- Jätelain 646/2011 32 §:n mukaan kunnan on järjestettävä asumisessa syntyvän jätteen jätehuolto, mukaan lukien sako- ja umpikaivoliete.
- Jo vanhan jätelain mukaan sako- ja umpikaivoliete ovat kuuluneet kunnan vastuulle. Tulkintaepäselvyyksien vuoksi asiasta otettiin nimenomainen säännös v. 2007 jätelain osauudistuksessa.
- Jätelain 91 §:n mukaan kunnan jätehuoltoviranomainen voi antaa yleisiä määräyksiä lietteen kuljetuksesta ja käsittelystä, sekä näitä koskevista teknisistä vaatimuksista.
- Lietteet ovat ajankohtaisena useissa jätehuoltoviranomaisissa, koska uuden jätelain siirtymäsäännöksen 149 § mukaan kunnan, jossa jätteenkuljetus hoidetaan sopimusperusteisena, on tehtävä (olisi tullut tehdä) päätös jätteenkuljetusjärjestelmästä viimeistään 1.5.2013.

Kunnallisen yhdyskuntajätehuollon piiriin kuuluvat lietteet

- Jätelain 32 §:n mukaan kunnan on järjestettävä vakinaisessa asunnossa, vapaa-ajan asunnossa, asuntolassa ja muussa asumisessa syntyvän sako- ja umpikaivolietteen jätehuolto
- Asumisessa syntyvillä lietteillä tarkoitetaan saostussäiliöihin ja erilaisten kiinteistökohtaisten pienpuhdistamoiden lietetiloihin kertyvää lietettä sekä umpisäiliöön kerättäviä jätevesiä, määrästä ja ominaisuuksista riippumatta.

Haja-asutuksen jätevesiasetus (209/2011)

- Asetuksen 7 §:n mukaan jätevesijärjestelmän lietteen ja umpikaivojen jätteen kuljettamisesta ja käsittelemisestä säädetään jätelaissa ja sen nojalla.
- Lisäksi 7 §:n mukaan kiinteistöllä on oltava ajan tasalla olevat käyttö- ja huolto-ohjeet jätevesijärjestelmästä
- Asetuksen liitteessä 2 määrätään lisäksi:
 - » Saostussäiliö: lietteenpoisto vähintään kerran vuodessa
 - » Umpisäiliö: säiliön täyttymistä osoittavan hälytyslaitteen tarkastus kerran vuodessa
 - » Pienpuhdistamo: ylijäämälietteen poisto vähintään kerran vuodessa
- Asetuksessa ei luokitella saostussäiliöitä käyttötavan mukaan kaikkien jätevesien, harmaiden vesien tai mustien vesien säiliöihin. Siten lietteenpoiston vähimmäisvelvoite koskee sekä mustien että harmaiden vesien säiliöitä riippumatta siitä, ovatko ne ympärivuotisessa käytössä vai eivät.

→ jätehuoltomääräyksillä tai ympäristönsuojelumääräyksillä ei voida poiketa asetuksessa tai sen liitteessä määrätystä

- Asumisessa syntyvien ja muiden kunnan jätehuollon järjestämisvelvollisuuden piiriin kuuluvien lietteiden osalta jätehuoltomääräyksissä määrätään lähinnä säiliöiden tyhjennysväleistä sekä mahdollisuuksista lietteen omatoimiseen käsittelyyn.
- Tarkoituksena on varmistaa, että asumisessa syntyvät lietteet käsitellään asianmukaisesti eikä niistä pääse aiheutumaan haittaa tai vaaraa terveydelle tai ympäristölle. Lähtökohtaisesti lietteet kuljetetaan kiinteistöittäisessä jätteenkuljetuksessa. Käsittelyn asianmukaisuuden varmistamiseksi on huolehdittava, että liete poistetaan säiliöistä riittävän usein. Vähimmäistyhjennysvälit perustuvat haja-asutuksen jätevesiasetukseen (209/2011) ja tarkennuksia voidaan antaa jätehuoltomääräyksissä.

Pienpuhdistamon ylijäämälietteen säiliö, joka on tyhjennettävä vähintään kerran vuodessa. (Kuva: Tuulia Innala)

- Harmailla jätevesillä tarkoitetaan jätevettä, joka on peräisin ainoastaan pesemisestä, siivoamisesta, keittiöstä tai muusta vastaavasta toiminnasta. Harmaa jätevesi ei sisällä vesikäymälän huuhteluvettä tai esimerkiksi kuivakäymälän suotovesiä.
- Haja-asutuksen jätevesiasetuksessa ei luokitella saostussäiliöitä käyttötavan mukaan kaikkien jätevesien, harmaiden tai mustien vesien säiliöihin. Siten lietteenpoiston vähimmäisvelvoite koskee sekä mustien että harmaiden jätevesien saostussäiliöitä riippumatta siitä, ovatko ne ympärivuotisessa käytössä vai eivät.

- Vähimmäistyhjennysvälejä on noudatettava, vaikka lietteen käsittely tapahtuisi kiinteistöllä omatoimisesti.
- Jätelain 94 § velvoittaa jätteen ammattimaista kuljettamista harjoittavat toimijat tekemään hakemuksen alueelliselle ELY-keskukselle toiminnan hyväksymiseksi jätehuoltorekisteriin.
- Jätehuoltomääräyksissä annettava velvoite luovuttaa liete ainoastaan ko. rekisteriin hyväksytylle toimijalle on tärkeää lietteiden asianmukaisen kuljettamisen ja käsittelyn vuoksi.
- Velvoitetaan kuljettamaan liete kunnan tai kunnallisen jätelaitoksen osoittamaan paikkaan. Tämä velvoite koskee lietteen kuljettajaa. Määräyksessä estetään lietteiden kuljettaminen esimerkiksi läheiselle maatilalle, joka ei ole kunnan tai kunnallisen jätelaitoksen osoittama käsittelypaikka.

Omatoiminen käsittely, taustaa

- Lietteiden omatoimisen käsittelyn tulee olla mahdollista ainoastaan poikkeustilanteissa. Mikäli jätehuoltomääräyksissä sallitaan omatoiminen käsittely, on siitä ilmoitettava jätehuoltoviranomaiselle.
- 41 §. Jätteen luovuttaminen kiinteistöittäiseen jätteenkuljetukseen tai alueelliseen vastaanottopaikkaan (muutos 7/2014):
 - » Jätteen omatoimisen käsittelyn joustavoittaminen seuraavasti: " Jätteen haltija voi myös itse käsitellä 1 momentissa tarkoitetun jätteen kiinteistöllään tai luovuttaa asumisessa syntyvän biojätteen, jätevesilietteen tai siihen rinnastettavan muun jätteen käsiteltäväksi naapurikiinteistöllä tai muulla lähellä sijaitsevalla kiinteistöllä, jos omatoiminen tai yhteinen käsittely on pienimuotoista ja käsittely on hyväksytty kunnan jätehuolto- tai ympäristönsuojelumääräyksissä."

Omatoiminen käsittely

- MMM:n asetus lannoitevalmisteista annetun maa- ja metsätalousministeriön asetuksen muuttamisesta (12/12) toteaa peltolevityksen olevan mahdollista.
- Lietteiden käsittelyä säätelee kuitenkin jätelaki.
- Mikäli kunnallisissa määräyksissä sallitaan lietteen omatoiminen ja pienimuotoinen yhteinen käsittely, on jätehuollon järjestämisen seurannan kannalta tärkeää, että tieto omatoimisesta käsittelystä tulee jätehuoltoviranomaiselle.
- Tiedot omatoimisesta käsittelystä tarvitaan, jotta jätehuoltoviranomainen voi seurata ja valvontaviranomainen valvoa asianmukaista jätehuollon toteutumista.

Omatoiminen käsittely, suositus

- Omatoiminen saostussäiliöiden mustien jätevesilietteiden (ja umpisäiliöiden jätevesien) käsittely voidaan sallia, jos kiinteistöllä on käytössään (joko omana tai esimerkiksi vuokrattuna) siihen soveltuvat laitteistot sekä olosuhteet ovat sopivat.
- Tällaisesta menettelystä ilmoittavan osalta on varmistettava, että stabiloitu liete voidaan käyttää lannoitustarkoituksessa eli kiinteistöllä on oltava hallinnassaan viljelykäyttöön tai muuhun vastaavaan tarkoitukseen soveltuvaa peltoalaa. Siksi useimmiten kyseeseen tulee aktiiviviljelijä.

Omatoiminen käsittely

- Liete tulee aina stabiloida ennen peltokäyttöä.
- Soveltuvia menetelmiä ovat esimerkiksi kalkkistabilointi ja termofiilinen stabilointi.
- Lietteen käyttöä lannoitustarkoituksessa rajoittavat lannoitevalmistelaki ja nitraattiasetus.
- Kun lietteen käyttäminen lannoitteena on pienimuotoista, siihen ei vaadita Eviran lupaa.

Omatoiminen käsittely

- Vaasan hallinto-oikeus on päätöksessään (09/0195/2) katsonut, että hakemusta lietteen omatoimiseen käsittelyyn ei ole voitu hylätä vain sillä perusteella, että hakija ei ole aktiiviviljelijä. Koska jätehuoltomääräykset eivät sisältäneet omatoimisen käsittelyn ja hyödyntämisen suoraan sallivia määräyksiä, jätelautakunnan olisi tullut selvittää, onko olemassa sellaisia edellytyksiä, mukaan lukien lietteen omatoimisen käsittelyn asianmukaisuus, jotta jätehuoltomääräyksistä poikkeava asumislietteen omatoiminen käsittely ja hyödyntäminen voitaisiin hyväksyä.

Omatoiminen käsittely

- Harmaiden vesien saostussäiliöiden lietteenpoisto ja -käsittely voidaan joissakin tapauksissa sallia tehtävän itse. Muodostuvan lietteen määrän tulee olla vähäinen. Lisäksi voidaan edellyttää, että lietteen kuljetusolosuhteet ovat haastavat. Käytännössä tätä kohtaa voidaan soveltaa lähinnä loma-asuntoihin, jotka eivät ole ympärivuotisessa käytössä.
- Lietteiden käsittely tapahtuu kompostoimalla.
- Menettelytavan osalta on arvioitava, vaaditaanko asiassa poikkeaminen jätehuoltomääräyksistä, vai riittääkö ilmoitus. Poikkeamista harkittaessa on selvitettävä, että kiinteistöllä on käsittelyyn soveltuva kompostori sekä mahdollisuus poistaa liete säiliöstä esimerkiksi uppopumpulla. Lisäksi poikkeamisharkinnan aikana voidaan ottaa huomioon sekä kiinteistön sijainti että muodostuvan lietteen määrä.

- Kompostointi voidaan mahdollistaa esimerkiksi seuraavissa tapauksissa:
- Joissakin pienpuhdistamoissa liete kerätään kiinteässä muodossa lietepussiin, joka voidaan kompostoida kiinteistöllä.
- Kuivakäymälöissä syntyvä jäte voidaan kompostoida kiinteistöllä.
- Joissakin pienpuhdistamoissa tai muissa järjestelmissä muodostuvan nestemäisen lietteen kerralla poistettava määrä on niin pieni, että se voidaan kompostoida kiinteistöllä. Omatoimisen käsittelyn rajoituksena ovat tällöin lietteen tilavuusrajat. Rajojen tulee perustua määrään, joka pystytään kompostoimaan asianmukaisesti.

- Vähäiseksi lietemääräksi voidaan sekä harmaiden jätevesien saostussäiliöiden että esimerkiksi pienpuhdistamoiden osalta katsoa sellaiset tapaukset, joissa lietettä syntyy vähemmän kuin 20 litraa yhtä tyhjennyskertaa kohden ja vähemmän kuin 50 litraa vuodessa.
- Mikäli on tiedossa, että joillakin alueilla on saostussäiliöitä tms., joiden tyhjentäminen kiinteistöittäisessä jätteenkuljetuksessa on vaikeaa, voidaan alue jättää kokonaan järjestetyn jätteenkuljetuksen ulkopuolelle. Tällöin kiinteistö on itse vastuussa lietteenpoistamisesta ja lietteen asianmukaisesta käsittelystä. Hankalien kulkuyhteyksien päässä sijaitsevien alueiden kaavoituksessa tai rakentamisen ohjauksessa tulisi ottaa jo ennakkoon huomioon sekä jäte- että vesihuollon järjestämiskysymykset.
- Myös fosforinpoistokaivojen massat voidaan käsitellä kompostoimalla tai hyödyntää ravinteena pelloilla. Näistäkin on hyvä edellyttää ilmoitusta.

Jätelain muutokset heinäkuussa 2014

- Siirtoasiakirja (121 §)
 - » Jätteen haltijan on laadittava siirtoasiakirja siirrettävästä
 - vaarallisesta jätteestä
 - sako- ja umpikaivolietteestä
 - hiekan- ja rasvanerotuskaivojen lietteestä
 - muusta rakennus- ja purkujätteestä kuin pilaantumattomasta maa-aineksesta
 - pilaantuneesta maa-aineksesta
 - » vastaanottajan allekirjoitettava *tai kuittaus muin luotettavin järjestelyin* → Sähköinen siirtoasiakirja mahdollinen
 - » *Jätteen haltijan on laadittava siirtoasiakirja vaarallisesta jätteestä, sako- ja umpikaivolietteestä, hiekan- ja rasvanerotuskaivojen lietteestä, pilaantuneesta maa-aineksesta ja muusta rakennus- ja purkujätteestä kuin pilaantumattomasta maa-aineksesta, joka siirretään ja luovutetaan 29 §:ssä tarkoitetulle vastaanottajalle.*
 - » *Jätteen haltijan on huolehdittava siitä, että siirtoasiakirja on mukana jätteen siirron aikana ja että se annetaan siirron päätyttyä jätteen vastaanottajalle. Vastaanottajan on vahvistettava jätteen vastaanotto asiakirjaan tehdyllä allekirjoituksellaan tai muin luotettavin järjestelyin. Siirtoasiakirja voi olla sähköisesti tallennettuna, jos se on luettavissa kuljetuksen aikana.*

Jätelain muutokset heinäkuussa 2014

- 124 § *Tarkastukset*
 - » Valvontaviranomaisen on määräajoin asianmukaisesti tarkastettava laitokset ja toiminnot, joissa syntyy vaarallista jätettä. Samoin on tarkastettava jätteen ammattimaista kuljettamista tai keräystä harjoittavan tai jätteen välittäjänä toimivan toiminnanharjoittajan toiminta. Ympäristöluvanvaraisten toimintojen tarkastuksista säädetään ympäristönsuojelulaissa ja sen nojalla.
 - Lisätään ammattimaisen kerääjän tarkastusvelvollisuus
- 131 § *Laiminlyöntimaksu*
 - » Laiminlyöntimaksua on velvollinen maksamaan myös:
 -
 - 5) se, joka laiminlyö 121 §:ssä säädetyn siirtoasiakirjan laatimisvelvollisuuden, velvollisuuden pitää siirtoasiakirja mukana jätteen siirron aikana tai **velvollisuuden vahvistaa jätteen vastaanotto**;
 - Poistetaan ..."siirtoasiakirjaan tehdyllä allekirjoituksellaan"